

BİLİMSEL ARAŞTIRMA MODELİ

* Yard. Doç. Dr. Berin TUNCEL

Bilimsel araştırma, problem seçimi ile başlar, problemi belirlerken nelerle ya da kimlerle çalışılacak. Bireylerle mi? Gruplarla mı?

Nelerle ya da kimlerle çalışılacak, araştırılacak konunun kaynağı birey mi, yoksa gruplar mı, resmi kurumlar mı yoksa uluslar mı olacak? Bunların hangi yönü ile ilgilenileceği, aralarındaki ilişkiler öncelikle belirlenmelidir.

Araştırma Konusu

Sosyal ve deneysel herşey araştırmaya konu olabilir. Ancak bu çok geniş bir anlam kapsamaktadır. Bilimsel araştırmada 5 etkin konu, seçimi etkilemektedir diyebiliriz. Bunlar:

1. Bilim alanının yapısı ve biçimi.

Araştırmacıların çoğu konularını geliştirmekte olan kuramlardan ve bu kuramların belirli çalışma alanlarından seçerler. Bir başka deyişle hangi ilişkilerin araştırılacağını kuramlar söyler. Bilimin gelişmesi kuram ve araştırmanın karşılıklı etkileşiminden doğar. Kuram araştırmaya rehberlik eder, araştırma bulguların geçerliliğini sağlar ve aynı zamanda yapılacak değişiklikleri gösterir.

Örneğin, sosyal psikologlar çalışma konularını sosyal davranışın çeşitli bölümlerine ayırırlar. Saldırganlık, yardımseverlik, kişilerarası çekim, sosyal etki ve uyuma gibi. Bunların her birisi araştırma konusu olabilir. Böylece her bilim dalındaki bölümler konu seçiminin ana hatlarını gösterir.

Bir başka örnek de sosyoloji bilimi alanında verilebilir. Sosyologlar din, politika, eğitim ve aile gibi kurumları araştırırlar. Bir bilim alanında bilgiler geliştikçe tutarsızlıklar ve boşluklar kendini gösterir. Araştırmacılar bunları çözmeye çalışırlar. Bunları keşfedebilmek için ilgili bilim dalında geniş bilgiye sahip olmak gerekir. Ancak deneyimli araştırmacılar bilimdeki eksiklikleri görebilir. Bu da eksiksiz literatür taramasından geçer. Sonuçta:

* İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi

ARAŞTIRMA KONULARI BİLİM DALININ ANA BÖLÜMLERİNDEN SEÇİLİR. BU BÖLÜMLERDEKİ BOŞLUKLAR VE TUTARSIZLIKLAR KEŞFEDİLİP ÇÖZÜLÜR. BUNUN İÇİN DE TAM BİR LİTERATÜR BİLGİSİ GEREKİR.

2. Sosyal problemler.

Sosyal bilimlerin gelişmesi insanoğlunun temel problemlerine duyulan ilgi ile bağlantılıdır. Tarihsel olarak, özellikle sosyolojide araştırma konularının en önemli kaynağı insan faktörüdür. 19. yüzyılda ve 20. yüzyılın başlarında Durkheim, Marx, Weber ve Park gibi sosyologlar Fransız devrimi, Endüstri Devrimi, A.B.D.'lerine yapılan kitlesel göçler gibi günün sosyal çalkalanmalarıyla ilgilenmişlerdir.

Yabancılaşma, aykırılık, nüfusun kentlerde toplanması, ırkçılık gibi problemlerin neden olduğu olaylarla ilgilenmişlerdir. Böylece bu ana başlıklar sosyoloji biliminin odak noktaları olarak kalmışlardır. Sosyal bilimlerin çekiciliği sosyal problemlerle ilgili oluşundan kaynaklanmaktadır. Yeni başlayan araştırmacılara rehber olmaktadır.

3. Araştırmacının kişisel değerleri.

Bir araştırmada karşımıza çıkabilecek engellere, zorluklara para ve zamana rağmen araştırmayı sabırla sürdürmek gerekir. Bunun için de çok kuvvetli bir motivasyon hatta tutku ister. Araştırmacı seçtiği konuyu sadece kuramsal açıdan önemli, yeni ya da araştırılabilir olduğu için değil ilgisini çektiği için incelemelidir.

Sosyal psikolog Z. Rubin "Romantik Aşk" konulu çalışmasına başlarken çeşitli nedenleri vardı. İlk olarak tez çalışmasına bir konu bulmak ihtiyacındaydı. "Romantik Aşk" yeni ve heyecan verici bir konuydu. Henüz şairlerin dışında kimse bu konuya değinmemişti. Özellikle de sosyal - psikolojik bir konuydu. Danışmanı T Newcumb'un kişilerarası çekimi araştırmasının uzantısıydı. Aynı zamanda Rubin şarkı yazardı. "Romantik Aşk" incelemek şarkıda ifade ettiklerinin bilimsel olarak ölçülmesiydi.

4. Toplumsal öncelikler.

Konu seçiminde etkin sosyal belirleyiciler vardır. Araştırılan alanın prestiji ve popülerliği, destek sağlayan fonlar, ilgili bilim dalı ve toplumun etkileriyle farklı zamanlarda farklı konular öncelik kazanır.

Sosyal öncelikler fonları etkiler. Sonuçta o konu güncellik kazanır. 1960'lı yıllarda uzayla ilgili konular gündemdeydi.

Bugün A.B.D'de sosyal bilimlerde yaşlı nüfusun artması yaşlılığa ilgiyi arttırmakta, dolayısıyla bu konuda yapılan çalışmalar desteklenmektedir. Bu durum yaşlılara daha iyi hizmet verilmesine neden olmakla birlikte devlet harcamalarında patlamaya neden olmuştur. (Preston,1984).

5. Pratik düşünceler.

Araştırma projesini gerçekleştirmenin bir bedeli vardır. Araştırma zaman, para ve personel gerektirir. Araştırmacının becerisi, konu ile ilgili bilgilerin ya da yeniden araştırılacak oluşu araştırmacının konusunu etkiler. Sosyal bir konu veya deneye dayanan bir konu bir kurama ya da pratik yaşama bağlanır. Belirli bir araştırma alanında ilgisi devam eden bir araştırmacı örneğin şiddet olayını merak ediyorsa televizyonda şiddetin etkilerini araştırır. Böyle bir araştırma toplumdaki şiddet problemiyle alakalıdır. Şiddetle ilgili kuramsal bilgiye katkıda bulunur.

Araştırma konusu belirlendikten sonra problem ve sorular araştırılmaya uygun şekilde tanımlanır. Araştırılabilir duruma getirilir. Bu noktaya gelebilmek için geniş bir literatür taraması yapılır. Böylece araştırmacı probleminin çözülmesine yardımcı olacak daha önceden yanıtları bulunmuş ön soruları keşfeder. Konu belirli bir araştırma planına oturtulur. Problem araştırılacak hale getirilir. Ne tür ilişkiler, hangi değişkenlerin araştırılacağı belirlenir.

Örnek Araştırma Soruları, Analiz Birimleri ve Değişkenler

Araştırma Sorusu/ Denenceler (öğrenmek istenilen)	Analiz Birimi (Hangi birimler betimlendi ve karşılaştırıldı)	Değişkenler (Hangi karakteristik özelliğiyle ilgili olarak)
--	---	---

-Yaşlı insanlar suçtan
gençlerden daha fazla
mı korkuyor?

Bireyler

Yaş, suç korkusu

-Bir şehrin

Şehirler

Hava trafiğinin

havaalanındaki yolcu trafiği artışı kadar o şehirde ekonomik büyüme artar.

büyümesi, ekonomik büyüme

-19.yy. fabrikalarında yüksek kadın işgücü oranı ücretlerin azalmasına neden olmuştur.

Fabrikalar

Kadın işgücü oranı, ortalama haftalık ücret

-Ekonomik gelişme doğum oranını azaltıyor mu?

Ülkeler

Ekonomik gelişmenin düzeyi, doğum oranı.

-Nişanlılık süresi, ne kadar uzunsa evlilik de o kadar uzun olur.

Çiftler

Nişanlılık süresi, evlilik süresi.

-Bir öğrencinin not ortalaması (başarı durumu) derse devam durumuyla doğrudan ilgilidir.

Bireyler

Not ortalaması, devam durumu.

Sosyal bilimcilerin temel bakış açıları olaylar arasındaki uzun süreli ilişkileri keşfederek sosyal dünyaya anlam vermektir. Dolayısıyla araştırmaların çoğu bu ilişkileri geliştirmek ve kontrol etmek içindir. Bir konu hakkında çok az bilgi varsa- örneğin yeni bir dini hareket gibi- bilgileri artırmak amacıyla araştırma yapılabilir. Bu tür çalışmada önce olayın iç yüzü kavranır daha sonra ana hatları ortaya çıkartılır. Bir başka araştırma şekli ise grupların olayların doğru, kesin, yanlışsız betimlenmesidir. Araştırmacının amacı keşfetmek ve betimlemektir. Çoğunlukla araştırma sonuçları beklenen belirli ilişkilere kesinlik kazandırır. Araştırma, oltanı istediğin yere atıp bir şey yakalayacağını umut etmeye benzemez. Araştırmacılar gelişmiş güzel gözlemler de yapamazlar. Amaçları her ne ise; mutlaka neyi gözlemleyebileceklerini veya neye önem vermeyeceklerini ne yapacaklarını önceden bilmelidirler. Olaylar arasındaki ilişkiler araştırmacının alanına göre farklılıklar

gösterir. Miles ve Huberman'a göre, bir mimarla bir sosyoloğun araştırdıkları ilişkiler farklıdır. Birincisi yatakhane ve derslikleri plan açısından değerlendirirken ikincisi odaların içindekiler ve bunları kullanan insanların ilişkileri açısından değerlendirir. Bir yönlendirme olmadan araştırma yapılamaz. Örneğin, aile hakkında herşey araştırılmaz. Araştırma konusunun sınırlanması gerekir.

Seçilen bir konuyu sadece araştırmak yeterli değildir. Olaylar ya da, insanlar arasındaki ilişkilere anlam verilmelidir. Gerçekler kendi kendilerine konuşamazlar. Örneğin sosyolog H.W. Smith'in bir araştırması şöyleydi: "Zenciler beyazlara nazaran daha az para biriktirir." Zencilerin beyazlara nazaran kazançlarının daha az olması göz önüne alınırsa zencilerin orantılı olarak gelirlerinin daha çoğunu biriktirdikleri ortaya çıkmıştır. Zenciler daha tutumlu gözükmektedir. Gelirle biriktirme oranını kavrayarak yorumlanır. Bir araştırmada beklenen ilişkiler ve araştırmacıyı yönlendiren kuramsal açıklamalar birbirini tutmalıdır.

"İlişki" teriminden çok söz edildi. Herkesin yaşamında ilişkilerden söz edilir. Akrabalar arası ilişkiler, sevgililer arasında ciddi ilişkiler, çalışma grupları arasında ilişkiler, takımlar arasındaki ilişkiler gibi birbirini takip eden olaylar arasındaki ilişkiler, örneğin kara bulutlar yağmur getirir. İlişkilerin iki niteliği vardır: Birincisi iki veya daha çok varlık arasındaki ilişkiler (kişiler, eşyalar, olaylar) ana- baba - çocuk veya lider ve onu takip edenler, bulut ve yağmur gibi. İkincisi, birlikte meydana gelen ve birlikte değişen çiftler veya bileşimler vardır. Bir şeyin işareti diğerini getirir veya aksi olur, bir şeyin yokluğu diğerinin yokluğudur. Örneğin her ana - babanın bir çocuğu her çocuğun bir anababası vardır. Biri olmadan diğeri olmaz. Bunun gibi gözlemler sonucu, hangi çeşit bulutların yağmur getireceğini o bulutlar olmadan yağmurun yağmayacağını biliriz.

Sosyal bilimlerin ilgilendiği, değişkenler arasında da benzer ilişkiler gözlenir.

Problem ve Denence

Bilimsel araştırma her zaman bir problemle başlar. Çözömlenecek ya da deneyle yanıtlanacak bir soru vardır. Araştırmanın bu noktasına ulaşmakta kolay değildir, uzun zaman alabilir. Araştırmacılar sık sık - acemi ya da deneyimli de olsa- belirsiz anlaşılabilir problemlerle araştırmaya başlarlar. Bazen de öyle geniş bir konu seçerler ki araştırmaya sorunun hangi tarafından başlayacaklarını bilemezler. Tanınmış pek çok bilim adamı, bu tarz genel sorularla zaman

kaybetmişlerdir. Örneğin, Stanley Schackter ilk başta "insanları birlikte olmaya iten nedir?" gibi geniş bir konuyu ele almıştır. (Daha sonra "yakın ilişki" ile ilgili çalışmalar yapmıştır.) Bu konu neredeyse sosyal psikolojinin tümünü kapsamaktadır (Evans,1976;159).

Gençlikle ilgili çalışması sırasında James Coleman ilgi alanının öğrenciliğinden beri birey - toplum ilişkisi olduğunu, toplumun bir yandan var olan düzeni korumak diğer yandan insanların özgürlüklerini kısıtlamamak ikileminin çözümü olduğunu belirtmiştir. Aslında bunlar önemli sorulardır. Ancak bilimsel olarak araştırılamayacak kadar geniştir.

Araştırmaya yön vermeye için araştırmanın gözlemlerden yola çıkması gerekir,çünkü gözlem problemin çözümünü gösterir. Araştırmaların çoğunda 2 veya 3 değişken arasındaki ilişki sorgulanır (Kerlinger, 1973: 17).

Çeşitli sosyal bilim dergilerinden derlenmiş araştırma problem örnekleri

1. Gazetelerde çıkan intihar haberleri ülke çapında intihar olaylarında bir artış meydana getirirmi? (Wasserman,1984.)

2. Siyasal baskıların artışı ülkedeki yabancı kaynaklı yatırımların artışıyla doğru orantılı mıdır? (Timberlake and Williams, 1984)

3. Yetenekli çocukların okul gelişimini hangi etkenler etkiler ve çocukları yetenek gruplarına ayırmak okul başarısını arttırır mı? (Hallinan ve Sorenson,1983)

4. Kendinden büyüklerle birlikte olan çocuklar olmayanlara nazaran daha olumlu tutumlar mı geliştirir? (Caspi,1984.)

5. ABD'de güneş enerjisi teknolojisi kullanımını etkileyen teknik, ekonomik ve politik etkeneler nelerdir? (Etzkowitz, 1984.)

Araştırma sonuçlarının kesin olmayan, deneme niteliğinde yanıtlarına denence denir. Denence iki ve daha fazla değişken arasında beklenen ancak kanıtlanmamış ilişkidir. Denence gözlem, varsayım ve önseziyi içerir. Yeterli bir denencede 2 değişkenden hangisi diğerinin sebebi olduğu ve bir değişken değişince diğerinin de ona bağlı olarak değişeceği öngörülebilmelidir. Örneğin, eğitimin genellikle hoşgörüyü arttırdığını düşünüyorsak, eğitimin yükselmesi önyargıyı azaltır şeklinde bir denence oluşturabiliriz. Bu durumda ilişkilerle ilgili iki önemli noktadan söz edebiliriz. Birincisi, hangi değişkenin ötekinin nedeni olduğu (eğitim önyargıyı etkiler), ikincisi bir değişken değişince diğeri buna bağlı olarak değişir (eğitim arttıkça, önyargı azalır).

Değişkenler arasındaki ilişkinin niteliğini belirleyen denencelere ölçülebilir denenceler denir.

ARAŞTIRMA AMAÇLARI VE ARAŞTIRMA PLANI

Sosyal bilimciler sosyal dünyayı değişkenler arası ilişkilerle ifade ederler. Araştırmacı hangi değişkenlerin ölçüleceğine nelerin gözlemleneceğine karar verir. Belirsiz üstü kapalı gözükten ilişkileri açığa çıkarır. Bunların yorumlarını yapar.

Araştırma sadece olaylar ve varlıklar arasındaki ilişkilerin belirlenmesi değildir. Bilimsel araştırmaların 3 önemli amacı vardır.

1. Bir olguyu (fenomen) keşfetmek. Az bilinen bir olguyu daha iyi bilmek, içyüzünü kavramak için dikkatle incelemek,

2. Bir toplumu, bir sosyal grubu, bir durumu olabildiğince doğru ve net bir şekilde betimlemek. Betimleyici çalışma keşfetmekten farklıdır. Bir olgunun boyutlarını sistemli ve kesin bir şekilde ölçer sayısal sonuçlara ulaşır. Nüfus sayımları betimleyici araştırmaya örnek olarak verilebilir. Bazen de nüfus sayımı kaynak alınarak ülkedeki yaş ortalaması, iş, işsizlik ve etnik gruplar gibi pek çok konuda araştırma yapılabilir. Hazır nüfus sayımı yapılırken ilerde yapılacak bir araştırma için anket ilave edilebilir.

3. Değişkenler arasındaki ilişkileri sınamaktır.

ARAŞTIRMA PLANI

Araştırma planının veri toplamaya başlamadan önce en ince noktasına kadar dikkatle hazırlanması gerekir. Araştırma planı verilerin toplanmasına araştırmada kullanılacak yöntem, bulguların yorumuna ve problemin çözümüne yönelik gözlemlerden oluşur.

Araştırma planını belirlemek baştan sona kadar beklenen araştırma sürecini önceden yaşamak demektir. Bunu yapabilmek sosyal araştırmanın her basamağında yetkili bilgiye sahip olmaktır. Şimdi sosyal araştırmanın aşamalarını görelim.

Sosyal Araştırmanın Aşamaları

1. Aşama: Araştırma probleminin seçimi, problemin kesin ve açık bir biçimde ifade edilmesidir.

2. Aşama: Araştırma planının hazırlanması.

3. Aşama: Ölçme.

4. Aşama: Örnekleme.

5. Aşama: Veri toplama.
6. Aşama: Verileri işleme.
7. Aşama: Veri analizi ve yorum.

Bilim, araştırma sonuçlarının doğru bir şekilde iletilmesini zorunlu kılar. Bir araştırma açık seçik, kolay anlaşılabilir kavramlarla değer kazanır. Bilimsel araştırma teknik bir dil gerektirir. Gelişigüzel bir çalışma değildir, tıpkı bir bayrak yarışı gibi bırakılan yerden bir başkası devam eder.